

Cywilnoprawna odpowiedzialność profesjonalnego pełnomocnika za błąd

Przejdź do produktu na **ksiegarnia.beck.pl**

Rozdział I. Status profesjonalnego pełnomocnika w polskim systemie prawnym

§ 1. Adwokat

I. Rys historyczny

Wskazuje się, że historia polskiej adwokatury sięga aż XI w., o czym świadczy pierwszy zapis dotyczący jej działalności, pochodzący według *Jana Długosza* z 1016 r.¹ Instytucja zastępcy procesowego pojawiła się w Polsce w XIII w., kiedy to wysoko stojący w hierarchii kościelnej dostojnicy uprawnieni byli do ustanawiania swoich zastępców². Wyodrębnienie się grupy prawników zawodowych miało miejsce w XV i XVI w.³. Złotym wiekiem polskiej palestry był właśnie wiek XVI – wtedy miał miejsce gwałtowny rozwój adwokatury, a działalność prawotwórcza, mająca na celu regulację adwokatury, kwitła – ukazały się m.in. konstytucje sejmów: piotrkowskiego z 1511 r. i krakowskiego z 1543 r., ordynacje króla Zygmunta Augusta z 1548 r. i 1559 r., II Statut Litewski z 1566 r., III Statut Litewski z 1588 r. czy wilkierz miasta Poznania z 1554 r., ustanawiający regulamin obowiązujący obrońców sądowych⁴. Utworzenie izb adwokackich oraz samorządu zawodowego postulowane było pod koniec wieku XVIII, jednakże koncepcja ta nie została wtedy wprowadzona w życie⁵.

W okresie zaborów stopniowo pojawiały się organizacje adwokatury państw zaborczych. Było to związane z utworzeniem Księstwa Warszawskiego – powiązanego z Francją – oraz Królestwa Polskiego – objętego falą

¹ Z. Krzemiński, *Nowelizacja Prawa*, s. 261.

² A. Bereza, *Rys historyczny*, s. 15.

³ P. Skuczyński, *Etyka adwokatów*, s. 4.

⁴ M. Zaborski, *Zarys ustroju*, s. 57.

⁵ S. Car, *Zarys historii*, s. 81.

rusyfikacyjną. Działalność adwokatów w tym okresie dotyczyła trzech głównych obszarów – obrony w procesach politycznych, bezpośredniej działalności publicznej oraz starań o własny samorząd zawodowy. W tym właśnie czasie adwokatura polska ukształtowała w głównej mierze swoją tożsamość oraz kierunki rozwoju na przyszłość, co związane było z braniem przez adwokatów aktywnego udziału we współorganizacji odradzającej się państwowości⁶.

Kolejnym istotnym okresem w rozwoju polskiej adwokatury jest II Rzeczpospolita, kiedy to nastąpił znaczny rozkwit życia społecznego adwokatury⁷. W okresie międzywojennym wszystkie akty prawne, które dotyczyły samorządu adwokackiego, wprowadzały zakaz łączenia zawodu adwokata z piastowaniem urzędu w służbie państwowej, a także pracy w handlu i przemyśle. Jedynym wyjątkiem było stanowisko radcy prawnego⁸. II wojna światowa spowodowała ogromne straty demograficzne w szeregach polskich adwokatów, którzy czynnie zaangażowani byli w stawianie oporu totalitaryzmowi⁹.

W końcówce lat 50. XX w. pojawiły się pierwsze postulaty odnośnie do utworzenia jednego samorządu zawodowego dla radców prawnych i adwokatów. Celem takiego rozwiązania było umożliwienie obsługi zarówno osób fizycznych, jak i podmiotów gospodarczych¹⁰. Jednakże ustawa z 27.6.1950 r. o ustroju adwokatury¹¹, jak również późniejsza ustawa z 19.12.1963 r. o ustroju adwokatury¹² wprowadzały postanowienia mające na celu rozdzielenie zawodu radcy prawnego od zawodu adwokata, poprzez wprowadzanie zakazów udzielania pomocy osobom fizycznym wobec adwokatów pracujących jako radca prawny¹³ oraz zakaz zajmowania stanowiska radcy prawnego jednocześnie z wykonywaniem zawodu adwokata. W maju 1982 r. uchwalono natomiast PrAdw, obowiązujące i regulujące zawód adwokata do dziś.

⁶ P. Skuczyński, *Etyka adwokatów*, s. 6–7.

⁷ Z. Kropiwnicki, *Adwokatura polska*, s. 5–6.

⁸ A. Bereza, *Rys historyczny*, s. 24.

⁹ Szerzej na ten temat W. Bayer, *Samorząd adwokacki*.

¹⁰ A. Bereza, *Rys historyczny*, s. 27.

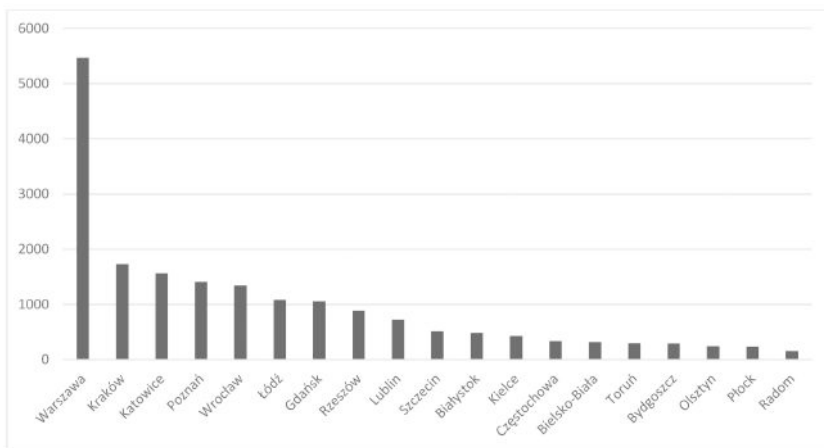
¹¹ Dz.U. Nr 30, poz. 275 ze zm.

¹² Dz.U. Nr 57, poz. 309 ze zm.

¹³ Jak wskazywano powyżej, zawód radcy prawnego wywodzi się od stanowiska radcy prawnego, które zajmowała osoba świadcząca usługi prawne na rzecz zatrudniającego ją podmiotu.

II. Dane demograficzne

Wykres Nr 1: Liczba czynnych zawodowo adwokatów w największych polskich miastach

Źródło: Wykres sporządzony na podstawie danych z <https://rejestradwokatow.pl/> (dostęp 3.2.2021 r.).

Najwięcej czynnych zawodowo adwokatów jest aktualnie w Warszawie – ich liczba sięga ponad 5 tys. Następne w kolejności miasta pod względem liczby przedstawicieli adwokatury to Kraków, Katowice, Poznań, Wrocław oraz Łódź. Warto wskazać na specyfikę miast śląskich, w których liczba adwokatów jest niższa niż w innych miastach o jednakowej liczbie ludności¹⁴.

III. Charakter zawodu

Adwokat wykonuje swój zawód na podstawie PrAdw. Ogół adwokatów i aplikantów adwokackich stanowi adwokaturę¹⁵. Mimo że ustawa nie definiuje pojęcia adwokatury, wymieniając jedynie jej członków, wskazuje się, że nie chodzi tu jedynie o ogół adwokatów i kandydatów do tego zawodu, ale także o organizację samorządową, o której mowa w art. 17 ust. 1 Konstytucji RP¹⁶.

¹⁴ Zob. <http://prawniczymarketing.pl/ilu-jest-adwokatow-w-polsce/> (dostęp 20.1.2019 r.).

¹⁵ Art. 2 PrAdw.

¹⁶ J. Treła, w: P. Kruszyński (red.), Prawo, 2016, art. 1.

Zadania, do jakich realizacji powołana została adwokatura, to udzielanie pomocy prawnej, współdziałanie w ochronie praw i wolności obywatelskich oraz kształtowanie i stosowanie prawa¹⁷.

Zawód adwokata, tak jak i radcy prawnego, przeszedł proces profesjonalizacji, w wyniku którego stał się profesją¹⁸. Jest to zawód wolny – bardzo ważną rolę w ramach działalności adwokata odgrywa niezależność¹⁹. Jak podkreślił Z. Rymowicz: „adwokat, aby być czynnikiem prawa, musi być niezawisły wobec sądu i władz”²⁰. Jednakże tak samo istotna jest niezależność adwokata wobec klientów – co prawda w praktyce ograniczona interesem mocodawcy oraz zakresem udzielonego pełnomocnictwa. Wyższy Sąd Dyscyplinarny w post. z 18.10.2008 r. w sprawie WSD 52/08²¹ wskazał, że: „Rolą adwokata (...) nie jest przekazywanie mechanicznie wniosków i twierdzeń klienta sądowi. Adwokat ma bowiem w zakresie prowadzenia sprawy znaczną samodzielność i nie musi się zgadzać z poglądami klienta”²². Adwokat to także zawód zaufania publicznego. Zaufanie publiczne to pojęcie złożone, na które składają się m.in. przekonanie o zachowaniu przez przedstawiciela danego zawodu dobrej woli, należytej staranności oraz właściwej motywacji, a także wiara w przestrzeganie wartości, które są istotne z punktu widzenia danego zawodu. W przypadku zawodu adwokata wartości te stanowią pełne respektowanie prawa oraz przestrzeganie wartości konstytucyjnych i dyrektyw postępowania²³. Należy podkreślić, że zawód adwokata, podobnie jak radcy prawnego, przynależy do tzw. regulowanego rynku usług prawniczych.

IV. Formy prowadzenia działalności

Wykonywanie zawodu adwokata polega na świadczeniu pomocy prawnej, w tym udzielaniu porad prawnych, sporządzaniu opinii prawnych, opracowywaniu projektów aktów prawnych oraz występowaniu przed sądami i urzędami. Pomoc ta świadczona jest na rzecz osób fizycznych, podmiotów gospodarczych oraz jednostek organizacyjnych²⁴.

¹⁷ Art. 1 PrAdw.

¹⁸ Szerzej na temat profesjonalizacji zawodów prawniczych: R. Sobański, Zawód prawnika.

¹⁹ Szerzej na ten temat: C. Jaworski, Niezależność wykonywania.

²⁰ R. Tokarczyk, Przykazania etyki prawniczej, s. 283.

²¹ Legalis.

²² Por. orz. WKD z 9.1.1964 r., WKD 157/64, Pal. 1966, Nr 2.

²³ Wyr. TK z 18.2.2004 r., P 21/02, OTK-A 2004, Nr 2, poz. 9.

²⁴ Art. 4 ust. 1 i 2 PrAdw.

Zgodnie z art. 4a PrAdw adwokat może wykonywać swój zawód w kancelarii adwokackiej, zespole adwokackim oraz w ramach spółki cywilnej lub jawnej, partnerskiej, komandytowej lub komandytowo-akcyjnej, w której współnikami są adwokaci, radcowie prawni, rzecznicy patentowi, doradcy podatkowi lub prawnicy zagraniczni. Wyłącznym przedmiotem działalności wyżej wskazanych spółek może być świadczenie pomocy prawnej²⁵.

Adwokat nie może natomiast wykonywać zawodu, jeżeli pozostaje w stosunku pracy. Zakaz ten został uzupełniony przez otwarty katalog zajęć zakazanych ustalony przez adwokaturę w § 9 ust. 2 KEA. Naruszenie wyżej wskazanych zakazów stanowi delikt dyscyplinarny²⁶, a procesowe konsekwencje takiego zachowania mogą rozciągać się także na sprawy, w których występował adwokat łamiący powyższy zakaz²⁷. Należy wskazać jednakże, że zakaz ten nie dotyczy pracowników naukowych i naukowo-dydaktycznych, którzy mogą łączyć zawód adwokata z zatrudnieniem na uczelni bądź w instytucie naukowym. Nie istnieje ograniczenie dotyczące dyscypliny, w zakresie której adwokat jest zatrudniony – nie musi być to koniecznie prawo. Umotywowane jest to przekonaniem ustawodawcy, że praca pracownika naukowego zatrudnionego na podstawie umowy o pracę nie stanowi zagrożenia dla niezależności adwokata w wykonywaniu przez niego zawodu²⁸.

Swoistą formą wykonywania zawodu właściwą dla adwokatów jest zespół adwokacki, którego członkiem może być jedynie osoba wpisana na listę adwokatów, a o przyjęciu do danego zespołu decyduje zebranie zespołu adwokackiego²⁹. Instytucja zespołów adwokackich została po raz pierwszy wprowadzona ustawą z 27.6.1950 r. o ustroju adwokatury. Ta forma wykonywania zawodu była zalecana i faworyzowana przez ustawodawcę, gdyż przepis ustawy stanowił, że zespoły adwokackie torują drogę wyższym społecznym formom wykonywania czynności zawodowych adwokatury³⁰.

Zgodnie z art. 30 PrAdw organami zespołu adwokackiego są zebranie zespołu, kierownik zespołu oraz komisja rewizyjna³¹. Zespół adwokacki realizuje swoje zadania i funkcje poprzez swoich członków, tj. osoby fizyczne.

²⁵ Art. 4a ust. 2 PrAdw.

²⁶ Szerzej na ten temat: J. Naumann, Zbiór Zasad Etyki, § 9.

²⁷ J. Trela, w: P. Kruszyński (red.), Prawo, 2016, art. 4b.

²⁸ *Ibidem*.

²⁹ Art. 18 PrAdw.

³⁰ M. Zaborski, Zarys ustroju, s. 68. Por. H. Breitbarth, Kolegia adwokatów.

³¹ W zespołach liczących więcej niż 12 członków, a w zespołach mniejszych, jeżeli zostanie ona powołana uchwałą zebrania zespołu.

Więź adwokata z zespołem tworzy stosunek członkostwa o specyficznym charakterze – niewątpliwie można zidentyfikować go jako stosunek członkostwa w zrzeszeniu, z czym wiązą się określone ustawą i rozporządzeniem prawa i obowiązki członków. Jednocześnie jest to stosunek pewnej podległości – w zakresie, w jakim adwokat podlega samorządowi zawodowemu, którego komórka jest właśnie zespół³². Przystępując do zespołu, adwokat poddaje się kontroli kierownika zespołu oraz zobowiązuje się do spełnienia obowiązków określonych umową zlecenia, jaką zespół adwokacki zawiera z klientem³³. Zgodnie z art. 25 ust. 1 zd. 1 PrAdw umowę taką zawiera w imieniu zespołu jego kierownik, jednakże to zespół staje się jego stroną. W związku z powyższym za szkodę spowodowaną klientowi uchybieniem adwokata – członka zespołu adwokackiego – powinnośc starannego działania przy wykonywaniu zlecenia udzielenia pomocy prawnej ponosi odpowiedzialność tylko zespół adwokacki³⁴. Zespół adwokacki powinien się składać z 3 do 25 członków³⁵.

Zgodnie z art. 71b PrAdw adwokat może mieć jedną siedzibę zawodową na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej. Przepis ten należy czytać łącznie z art. 21 ust. 3 PrAdw, który stanowi, że adwokat świadczy pomoc prawną z urzędu w okręgu sądu rejonowego, w którym wyznaczył swoją siedzibę zawodową.

V. Szkolenie

W kontekście podstaw rozważań dotyczących cywilnoprawnej odpowiedzialności profesjonalnych pełnomocników, w tym adwokatów, nie sposób pominąć trybu przygotowania do wykonywania zawodu zaufania publicznego, który ma na celu przede wszystkim wdrożenie reguł należytej staranności i standardów etycznych, których pełnomocnicy zobowiązani są dochować w trakcie wykonywania obowiązków zawodowych. Skomplikowana ścieżka dojścia do zawodu, w ramach której przyszły pełnomocnik zapoznaje się z wszelkimi zasadami obowiązującymi w przypadku świadczenia usług na rzecz przyszłego klienta, a także zdobywa szeroką wiedzę merytoryczną, staje się pośrednim wyznacznikiem standardów zachowania wymaganych od

³² S. Garlicki, Charakter prawny, s. 2.

³³ M. Gawryluk, w: M. Gawryluk (red.), Prawo, 2012, art. 17.

³⁴ Uchw. SN z 11.3.1988 r., III CZP 12/88, OSNC 1989, Nr 6, poz. 98.

³⁵ M. Gawryluk, w: M. Gawryluk (red.), Prawo, 2012, art. 17.

adwokata – przez pryzmat których jest on oceniany podczas ewentualnego procesu odszkodowawczego.

Artykuł 65 PrAdw ustanawia warunki wpisu na listę adwokatów, a spełnia je osoba, która:

- 1) jest nieskazitelnego charakteru i swym dotychczasowym zachowaniem daje rękojmię prawidłowego wykonywania zawodu adwokata;
- 2) korzysta w pełni z praw publicznych oraz ma pełną zdolność do czynności prawnych;
- 3) ukończyła wyższe studia prawnicze w Rzeczypospolitej Polskiej i uzyskała tytuł magistra lub ukończyła zagraniczne studia prawnicze uznane w Rzeczypospolitej Polskiej;
- 4) odbyła aplikację adwokacką i złożyła egzamin adwokacki z zastrzeżeniem art. 66 ust. 1 i 2 PrAdw.

Najbardziej problematyczna jest przesłanka nieskazitelnego charakteru oraz dawania rękojmi prawidłowego wykonywania zawodu. Istnieje bogate orzecznictwo dotyczące tych kwestii. Wskazuje się, że na nieskazitelny charakter składają się różne cechy, w tym m.in. uczciwość w życiu prywatnym i zawodowym, poczucie odpowiedzialności za własne słowa i czyny, odwaga cywilna i samokrytycyzm, a wymogów tych nie sposób pogodzić z zachowaniem związanym z przejawami złej woli³⁶. Właściwości nieskazitelnego charakteru są także identyfikowane jako pełna wiarygodność i odpowiedzialność, całkowite zaufanie i brak jakichkolwiek okoliczności negatywnych, podważających tę cechę³⁷.

Odnosnie do rękojmi prawidłowego wykonywania zawodu adwokata sądy wskazują, że błędny jest pogląd, zgodnie z którym informacja o niekaralności kandydata jest równoznaczna ze spełnieniem tego wymogu. Brak karalności kandydata nie przesądza automatycznie o spełnieniu tej przesłanki, a na pojęcie to składają się wiedza zweryfikowana w sposób przewidziany prawem, a także „zespół cech charakteru i zachowań w sferze zawodowej i prywatnej, które składają się na wizerunek osoby, na której nie ciąży żadne zarzuty podważające jej wiarygodność”³⁸.

Podczas badania spełnienia tej przesłanki powinny być wzięte pod uwagę wszystkie okoliczności, które składają się na wizerunek kandydata do zawodu, w tym także zdarzenia, które były podstawą wydania wyroku skazującego, na-

³⁶ Wyr. WSA w Warszawie z 5.4.2017 r., VI SA/Wa 2133/16, Legalis.

³⁷ Wyr. WSA w Warszawie z 29.3.2007 r., VI SA/Wa 172/07, Legalis.

³⁸ Wyr. NSA z 2.9.2015 r., II GSK 1840/14, Legalis.

wet jeżeli skazanie uległo zatarciu³⁹. W ramach badania okoliczności składających się na rękojmię prawidłowego wykonywania zawodu adwokata należy uwzględnić także przebieg dotychczasowej pracy w zawodzie prawniczym – w aspektach dotyczących cech charakteru, sposobu zachowania oraz związanego z nimi poziomu świadczenia usług prawnych⁴⁰.

Droga do zawodu adwokata rozpoczyna się po ukończeniu wyższych studiów prawniczych i uzyskaniu tytułu magistra. Najpopularniejszą ścieżką dostępu do zawodu jest ukończenie aplikacji adwokackiej. Nabór na aplikację przeprowadza się w drodze egzaminu wstępnego⁴¹. Polega on na rozwiązaniu testu – zestawu 150 pytań, z których każde zawiera po trzy propozycje odpowiedzi, podczas gdy tylko jedna z nich jest prawidłowa. Zdaje kandydat, który odpowiedział prawidłowo na co najmniej 100 pytań, w związku z czym uzyskał co najmniej 100 punktów⁴². W trakcie aplikacji aplikanci odbywają zajęcia z obszernego zakresu przedmiotów prawniczych, w tym etyki adwokackiej, historii adwokatury, ustroju organów ochrony prawnej, prawa karnego, postępowania karnego, prawa Unii Europejskiej, prawa cywilnego, postępowania cywilnego, prawa pracy, prawa ubezpieczeń społecznych, prawa rodzinnego i opiekuńczego, prawa podatkowego, prawa administracyjnego, postępowania administracyjnego, prawa konstytucyjnego, prawa gospodarczego oraz prawa handlowego⁴³.

Po ukończeniu aplikacji adwokackiej, która trwa trzy lata, kandydat do zawodu adwokata przystępuje do egzaminu zawodowego⁴⁴. Podobnie jak na egzaminie zawodowym kandydatów na radców prawnych zdający nie mogą po-

³⁹ Wyr. NSA z 16.3.2018 r., II GSK 1686/16, Legalis.

⁴⁰ Wyr. NSA z 29.8.2017 r., II GSK 3350/15, Legalis.

⁴¹ Art. 75 PrAdw.

⁴² Art. 75i ust. 1 i 3 PrAdw.

⁴³ Zob. <https://www.ora-warszawa.com.pl/aplikacja-adwokacka-plan-y-szkolenia/> (dostęp 3.2.2021 r.).

⁴⁴ Składa się on z pięciu części pisemnych, z których pierwsza część obejmuje rozwiązanie zadania z zakresu prawa karnego, polegającego na przygotowaniu aktu oskarżenia albo apelacji; druga to zadanie z zakresu prawa cywilnego lub rodzinnego, polegającego na przygotowaniu pozwu lub wniosku albo apelacji; trzecia część polega na rozwiązaniu zadania z zakresu prawa gospodarczego, polegającego na przygotowaniu umowy albo sporządzeniu pozwu, wniosku lub apelacji; czwarta część obejmuje rozwiązanie zadania z zakresu prawa administracyjnego, polegającego na przygotowaniu skargi do WSA lub skargi kasacyjnej do NSA – a w przypadku uznania, że jest brak podstaw do ich wniesienia, aplikant powinien sporządzić opinię prawną na podstawie akt lub przedstawionego stanu faktycznego opracowanych na potrzeby egzaminu. Piąta część egzaminu adwokackiego obejmuje rozwiązanie zadania z zakresu zasad wykonywania zawodu lub zasad etyki polegającego na przygotowaniu opinii prawnej (art. 78d ust. 5–8a PrAdw).

siadać podczas egzaminu urzędów służących do przekazu lub odbioru informacji, jednakże mogą korzystać z tekstów aktów prawnych i komentarzy oraz orzecznictwa⁴⁵.

Przed rozpoczęciem wykonywania czynności zawodowych konieczne jest złożenie wobec dziekana ślubowania o następującej treści: „Ślubuję uroczystie w swej pracy adwokata przyczyniać się ze wszystkich sił do ochrony praw i wolności obywatelskich oraz umacniania porządku prawnego Rzeczypospolitej Polskiej, obowiązki swe wypełniać gorliwie, sumiennie i zgodnie z przepisami prawa, zachować tajemnicę zawodową, a w postępowaniu swoim kierować się zasadami godności, uczciwości, słuszności i sprawiedliwości społecznej”⁴⁶.

VI. Organy nadzoru

Zadania samorządu zawodowego adwokatury określa art. 3 PrAdw, a stanowią je:

- 1) tworzenie warunków do wykonywania ustawowych zadań adwokatury;
- 2) reprezentowanie adwokatury i ochrona jej praw;
- 3) sprawowanie nadzoru nad przestrzeganiem przepisów o wykonywaniu zawodu adwokata;
- 4) doskonalenie zawodowe adwokatów i kształcenie aplikantów adwokackich;
- 5) ustalanie i krzewienie zasad etyki zawodowej oraz dbałość o ich przestrzeganie;
- 6) współdziałanie z jednostkami samorządu terytorialnego w zapewnianiu udzielania nieodpłatnej pomocy prawnej, o której mowa w ustawie z 5.8.2015 r. o nieodpłatnej pomocy prawnej, nieodpłatnym poradnictwie obywatelskim oraz edukacji prawnej⁴⁷;
- 7) sprawowanie zarządu majątkiem samorządu adwokackiego i rozporządzanie nim.

Organami adwokatury są: Krajowy Zjazd Adwokatury, Naczelna Rada Adwokacka, Wyższy Sąd Dyscyplinarny, Rzecznik Dyscyplinarny Adwokatury oraz Wyższa Komisja Rewizyjna, a ich członkami mogą być tylko adwokaci⁴⁸.

⁴⁵ Art. 78d ust. 11–12 PrAdw.

⁴⁶ Art. 5 PrAdw.

⁴⁷ T.j. Dz.U. z 2020 r. poz. 2232 ze zm.

⁴⁸ Art. 9 PrAdw.

Artykuł 10 PrAdw nadaje NRA, izbom adwokackim i zespołom adwokackim osobowość prawną.

Organem reprezentującym ogół adwokatury na szczeblu ogólnokrajowym jest NRA. Oprócz reprezentowania adwokatury zajmuje się także m.in. nadzorem na działalnością okręgowych rad adwokackich i kształceniem aplikantów, ustalaniem zasięgu terytorialnego izb adwokackich oraz ich siedzib, rozpoznawaniem odwołań od uchwał okręgowych rad adwokackich, udzielaniem opinii o projektach aktów prawodawczych oraz przedstawianiem wniosków i postulatów w zakresie tworzenia i stosowania prawa. Ponadto NRA rozporządza i zarządza majątkiem NRA, uchwała regulaminy, wykonuje zadania określone w ustawie z 5.7.2002 r. o świadczeniu przez prawników zagranicznych pomocy prawnej w Rzeczypospolitej Polskiej⁴⁹, a także współdziała z Ministrem Sprawiedliwości w zakresie określonym w ustawie⁵⁰.

Izbę adwokacką stanowią adwokaci i aplikanci adwokaccy mający siedzibę zawodową na terenie izby, której zasięg terytorialny określa NRA⁵¹. Mimo iż izba adwokacka, zgodnie z art. 10 PrAdw, posiada osobowość prawną, jej organy, np. okręgowa rada adwokacka, osobowości prawnej nie mają⁵². Istnieją 24 izby adwokackie⁵³.

Minister Sprawiedliwości sprawuje nadzór nad działalnością samorządu⁵⁴. Jak wskazał TK w wyr. z 1.12.2009 r., K 4/08 – nadzór nad działalnością samorządu zawodowego nie może polegać na przejęciu przez organ państwowy konstytucyjnie określonych zadań tego samorządu, tj. reprezentowania jego członków na zewnątrz oraz sprawowania pieczy nad wykonywaniem przez nich zawodu⁵⁵. Powyższe oznacza, że niezbędne jest wyraźne oddzielenie nadzoru Ministra Sprawiedliwości od pieczy nad należyтым wykonywaniem zawodu adwokata w granicach i dla ochrony interesu publicznego sprawowanej przez samorząd zawodowy. Piecza jest bowiem pojęciem znacznie szerszym

⁴⁹ T.j. Dz.U. z 2020 r. poz. 823.

⁵⁰ Art. 58 PrAdw.

⁵¹ Art. 38 PrAdw.

⁵² Post. SA w Warszawie z 2.12.2003 r., I ACa 761/03, Legalis.

⁵³ Izby adwokackie znajdują się w Białymstoku, Bielsku-Białej, Bydgoszczy, Częstochowie, Gdańsku, Katowicach, Kielcach, Koszalinie, Krakowie, Lublinie, Łodzi, Olsztynie, Opolu, Płocku, Poznaniu, Radomiu, Rzeszowie, Siedlcach, Szczecinie, Toruniu, Wałbrzychu, Warszawie, Wrocławiu i Zielonej Górze – M. Gawryluk, w: M. Gawryluk (red.), Prawo, 2012, art. 38.

⁵⁴ Art. 3 ust. 2 PrAdw.

⁵⁵ OTK-A 2009, Nr 11, poz. 162.

niż nadzór, a w jej zakresie mieści się decydowanie o tym, kto może wykonywać zawód adwokata⁵⁶.

VII. Postępowanie dyscyplinarne

Rozważania w zakresie odpowiedzialności dyscyplinarnej profesjonalnych pełnomocników stanowią nieodłączne tło dla analogicznych rozważań cywilistycznych i wyznaczają specyficzny status radców prawnych i adwokatów.

Naczelną funkcją odpowiedzialności cywilnej jest funkcja kompensacyjna – restytucyjna. Egzekwowanie tej odpowiedzialności ma prowadzić do naprawienia szkody, a więc chroni ona interes strony poszkodowanej. Główną funkcją odpowiedzialności karnej jest natomiast represja. Kluczową rolę odgrywa także prewencja. Podstawowym celem jest zatem w tym przypadku ukaranie sprawcy oraz wyeliminowanie niepożądanych zachowań społecznych. Natomiast odpowiedzialność dyscyplinarna, oprócz funkcji represyjnej, odgrywa także specyficzną rolę, stojąc na straży zasad etycznych i deontologicznych. Egzekwowanie tej odpowiedzialności ma na celu utrzymanie wysokiego standardu świadczenia usług przez pełnomocników, poprzez gwarantowanie świadczenia ich przez osoby spełniające przesłanki przydatności do zawodu. Odpowiedzialność dyscyplinarna pozwala na eliminowanie osób niespełniających tych standardów z zawodu.

Zakresy wyżej wskazanych odpowiedzialności się krzyżują. Zbieg odpowiedzialności cywilnej i dyscyplinarnej będzie miał miejsce bardzo często. Natomiast zbieg wszystkich trzech odpowiedzialności będzie już zjawiskiem rzadszym, ze względu na konieczność wypełnienia przez czyn pełnomocnika także znamion przestępstwa, aby można było mówić o powstaniu odpowiedzialności karnej. Odpowiedzialności te co do zasady nie wykluczają się. Można ich dochodzić równolegle i niezależnie od siebie. Istnieje jednakże sytuacja, w której odpowiedzialność karna ustępuje odpowiedzialności dyscyplinarnej – w wypadku nadużycia wolności słowa przez pełnomocnika⁵⁷.

⁵⁶ J. Trela, w: P. Kruszyński (red.), Prawo, 2016, art. 3.

⁵⁷ Art. 8 ust. 2 PrAdw. „Zawód adwokata, z racji przyznanych mu kompetencji i roli jaką odgrywa we współczesnym obrocie prawnym, stanowi szczególnie zawód zaufania publicznego. Adwokat przy wykonywaniu zawodu adwokackiego korzysta z wolności słowa i pisma w granicach określonych przez zadania advokatury i przepisy prawa. Nadużycie tej wolności, stanowiące ściganą z oskarżenia prywatnego zniewagę lub zniesławienie strony, jej pełnomocnika lub obrońcy, kuratora, świadka, biegłego lub tłumacza, podlega ściganiu tylko w drodze dyscyplinarnej. Jest to immunitet o charakterze materialnym, co oznacza, że czyn popełniony przez adwokata

Adwokaci i aplikanci adwokaccy odpowiadają dyscyplinarnie za postępowanie sprzeczne z prawem, zasadami etyki lub godnością zawodu, a także za naruszenie obowiązków zawodowych. Adwokaci dodatkowo odpowiadają za niezawarcie obowiązkowej umowy ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej⁵⁸.

W sprawach dotyczących odpowiedzialności dyscyplinarnej, a nieuregulowanych w Prawie o adwokaturze, odpowiednio stosuje się przepisy KPK oraz rozdziałów I–III KK⁵⁹.

Postępowanie dyscyplinarne obejmuje trzy etapy, tj. dochodzenie, postępowanie przed sądem dyscyplinarnym oraz postępowanie wykonawcze⁶⁰. Sąd dyscyplinarny wszczyna postępowanie na wniosek uprawnionego oskarżyciela. Wszczęcie dochodzenia bądź postępowania przed sądem dyscyplinarnym może także polecić Minister Sprawiedliwości⁶¹.

Stronami postępowania dyscyplinarnego na etapie dochodzenia są obwiniony, czyli adwokat bądź aplikant adwokacki, i pokrzywdzony, czyli osoba, której dobro naruszyło postępowanie obwinionego. Stronami w postępowaniu przed sądem dyscyplinarnym są natomiast oskarżyciel, obwiniony i pokrzywdzony. Oskarżycielem w postępowaniu przed sądem dyscyplinarnym danej izby jest rzecznik dyscyplinarny, a w przypadku Wyższego Sądu Dyscyplinarnego – Rzecznik Dyscyplinarny Adwokatury, a także ich zastępcy⁶².

Karami, jakie sąd dyscyplinarny może orzec wobec adwokata, są:

- 1) upomnienie;
- 2) nagana;
- 3) kara pieniężna;
- 4) zawieszenie w czynnościach zawodowych na czas od trzech miesięcy do pięciu lat;
- 5) wydalenie z adwokatury⁶³.

Dodatkowo oprócz kary nagany i kary pieniężnej sąd może orzec zakaz wykonywania patronatu na czas od roku do pięciu lat. Obok kary zawieszenia

w związku z wykonywaniem zawodu nie będzie przestępstwem, lecz deliktem dyscyplinarnym, o którym orzekać może wyłącznie sąd dyscyplinarny. Wskazana prerogatywa sądu dyscyplinarnego świadczy o publicznym charakterze wykonywanych przez niego zadań z zakresu wymiaru sprawiedliwości” – tak wyr. WSA we Wrocławiu z 25.4.2018 r., IV SAB/Wr 56/18, Legalis.

⁵⁸ Art. 80 PrAdw.

⁵⁹ Art. 95n PrAdw.

⁶⁰ Art. 95c PrAdw.

⁶¹ Art. 90 ust. 1 i 2 PrAdw.

⁶² Art. 90 PrAdw.

⁶³ Art. 81 ust. 1 PrAdw.

w czynnościach zawodowych orzeka się zakaz wykonywania patronatu na czas od lat dwóch do lat dziesięciu. Natomiast obok którejkolwiek z kar można orzec obowiązek przeproszenia pokrzywdzonego. Sąd może także zadecydować o podaniu treści orzeczenia do publicznej wiadomości⁶⁴. W przypadku orzeczenia kary nagany bądź kary pieniężnej wobec danego adwokata traci on bierne prawo wyborcze do organu samorządu adwokackiego na czas trzech lat od dnia uprawomocnienia się orzeczenia. Natomiast adwokat zawieszony w czynnościach zawodowych traci zarówno bierne, jak i czynne prawo wyborcze do organu samorządu adwokackiego na czas sześciu lat od dnia uprawomocnienia się orzeczenia⁶⁵. Wobec aplikanta adwokackiego sąd dyscyplinarny orzeka którąkolwiek z kar, jakie może orzec wobec adwokata, poza karą pieniężną⁶⁶. Zgodnie z art. 85 ust. 1 PrAdw jeżeli przewinienie dyscyplinarne jest mniejszej wagi albo w świetle okoliczności sprawy będzie to wystarczającym środkiem dyscyplinującym, dziekan okręgowej rady adwokackiej, na wniosek rzecznika dyscyplinarnego, może poprzestać na udzieleniu obwinionemu upomnienia dziekańskiego⁶⁷.

Od orzeczenia wydanego przez Wyższy Sąd Dyscyplinarny w drugiej instancji przysługuje stronom, Ministrowi Sprawiedliwości, Rzecznikowi Praw Obywatelskich oraz Prezesowi Naczelnej Rady Adwokackiej kasacja do Sądu Najwyższego⁶⁸, a prawomocne orzeczenie w zakresie kary pieniężnej oraz kosztów postępowania stanowi tytuł egzekucyjny w rozumieniu art. 777 KPC⁶⁹.

Sądownictwo dyscyplinarne adwokatury jest aktualnie w trudnej sytuacji. W maju 2017 r. pion dyscyplinarny warszawskiej adwokatury prowadził 650 dochodzeń, a miesięcznie nadawano bieg około 30 skargom na przedstawicieli stołecznej palestry. Jak wskazuje *J. Naumann*: „(...) istnieje niechęć wśród adwokatów do zwracania sobie uwagi na przewinienia, co jest najłagodniejszą formą reakcji etycznej przewidzianą przez adwokacki Zbiór Zasad Etyki i Godności Zawodu, a jeszcze większa jest niechęć ku uruchamianiu postępowania dyscyplinarnego, także wtedy, gdy jest to w stu procentach uzasadnione”⁷⁰.

⁶⁴ Art. 81 ust. 2–3a i 6 PrAdw.

⁶⁵ Art. 81 ust. 4–5 PrAdw.

⁶⁶ Art. 83 PrAdw.

⁶⁷ Art. 85 PrAdw.

⁶⁸ Art. 91a PrAdw.

⁶⁹ Art. 95ł ust. 1b PrAdw.

⁷⁰ A. Krzyżanowska, Adwokaci.

§ 2. Radca prawny

I. Rys historyczny

Historia zawodu radcy prawnego nie sięga tak daleko jak przeszłość adwokatury, jednakże jest równie burzliwa. Jej ukoronowanie stanowi uchwalenie RadPrU⁷¹.

Proces wyodrębniania się przedstawicieli tego zawodu zaczął się w latach 50. XX w. Wcześniej radca prawny był osobą zajmującą się obsługą prawną określonego podmiotu, co oznaczało, że mogli się nim stać przedstawiciele różnych zawodów, w tym także adwokaci⁷². Ustawa z 27.6.1950 r. o ustroju adwokatury, której art. 3 postanawiał, że zawód adwokata wykonywać można indywidualnie lub w zespołach adwokackich, wraz z ograniczeniem zawartym w art. 62 ust. 3, ustanawiającym zakaz udzielania pomocy prawnej osobie fizycznej lub przedsiębiorstwu nieuspołecznionemu w przypadku, gdy adwokat zajmował stanowisko radcy prawnego – przyczyniły się do spadku liczby adwokatów świadczących swe usługi jako radca⁷³. Ustawa z 19.12.1963 r. o ustroju adwokatury poszła o krok dalej, zabraniając wprost w art. 70 wykonywania zawodu adwokata przez przedstawiciela tej profesji zajmującego stanowisko radcy prawnego. Proces eliminacji adwokatów ze stanowisk radców prawnych postępował. W 1981 r. adwokatura poparła ukonstytuowanie się Stowarzyszenia Radców Prawnych oraz Związku Zawodowego Radców Prawnych⁷⁴. Obowiązuje do dziś RadPrU została uchwalona dnia 6.7.1982 r.

II. Charakter zawodu

A. Profesjonalizacja

Zawód radcy prawnego, podobnie jak zawód adwokata, stanowi profesję. Proces profesjonalizacji, czyli nabierania przez dany zawód cech profesji, składa się z wielu etapów, które mogą występować w różnej kolejności. Są to:

- 1) wykonywanie zawodu w pełnym wymiarze czasu pracy,
- 2) zawód jako jedyne źródło dochodu,

⁷¹ B. Soltys, w: T. Scheffler (red.), Ustawa, 2018, art. 1. Szerzej na ten temat: A. Bereza, Rys historyczny, s. 24 i n. oraz E. Kwiatkowska-Falęcka, Historia legislacji, s. 27 i n.

⁷² J. Barańska, Z kart historii, s. 10.

⁷³ P. Skuczyński, Etyka adwokatów, s. 15.

⁷⁴ *Ibidem*, s. 16.

- 3) wymóg posiadania przygotowania do wykonywania zawodu uzyskanego w szkole zawodowej lub praktykowanie u mistrza,
- 4) wymóg posiadania wykształcenia wyższego,
- 5) powstanie organizacji zrzeszającej członków zawodu,
- 6) wymóg uzyskania licencji na wykonywanie zawodu,
- 7) skodyfikowanie zasad etyki zawodowej⁷⁵.

Zawód radcy prawnego przeszedł proces profesjonalizacji szybciej niż zawód adwokata⁷⁶. Jest to także zawód zaufania publicznego. Bardzo istotne jest zaufanie, jakim klient powinien móc darzyć radcę prawnego. Maksymalizacja zysku z udzielanych świadczeń ograniczana jest przez normy etyczne oraz praworządność. Natomiast do prawidłowego i odpowiedniego jakościowo świadczenia usług przez radcę prawnego wymagane jest odpowiednie wykształcenie oraz ciągle doskonalenie kompetencji. Powyższe oznacza, że kluczową zasadą uregulowania statusu radców prawnych jest zaufanie, co przekłada się na obowiązek takiego ukształtowania tego statusu oraz zasad wykonywania zawodu, aby chronić i wzmacniać faktyczne stosunki zaufania, jakie istnieją w relacjach prawnik–klient, a także społeczeństwo–zawody prawnicze⁷⁷.

B. Zawód zaufania publicznego

Zgodnie z art. 17 ust. 1 Konstytucji RP: „W drodze ustawy można tworzyć samorządy zawodowe, reprezentujące osoby wykonujące zawody zaufania publicznego i sprawujące pieczę nad należytym wykonywaniem tych zawodów w granicach interesu publicznego i dla jego ochrony”. Zawód radcy prawnego zalicza się do kategorii zawodów zaufania publicznego⁷⁸. Są to zawody, których przedstawiciele zobowiązani byli tradycyjnie do składania przysięgi (*profesio*), zobowiązującej do tego, że możliwości, uzyskane dzięki pełnieniu określonej funkcji i podejmowaniu się danego zajęcia, wykorzystają właściwie⁷⁹.

Należy wskazać na stanowisko SN wyrażone w wyr. z 29.5.2001 r., I CKN 1217/98⁸⁰, zgodnie z którym: „W ocenie Sądu Najwyższego status taki [zawodu zaufania publicznego] może nadawać samorządowi zawodowemu tylko ustawa, jak to ma miejsce w przypadku samorządu notariuszy (ustawa z dnia 14 lutego 1991 r. – Prawo o notariacie, Dz.U. Nr. 22, poz. 91)”.

⁷⁵ P. Łabieniec, *Praktyka adwokacka*, s. 4.

⁷⁶ *Ibidem*, s. 7.

⁷⁷ P. Skuczyński, *Etyka adwokatów*, s. 36.

⁷⁸ Innymi zawodami zaliczanymi do tej kategorii są lekarz, pielęgniarz, aptekarz, psycholog.

⁷⁹ T. Pietrzykowski, *Etyka i deontologia zawodowa*, s. 267.

⁸⁰ OSNC 2002, Nr 1, poz. 13.

Przejdź do księgarni →

ksiegarnia.beck.pl